

УДК 378.147.091.39:004.738.5-057.875

Шейна О.О.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядаються питання про особливості введення та використання традиційних і новітніх медіаосвітніх технологій у професійній підготовці студентів університету та переваги застосування медіаосвітніх технологій у навчально-виховному процесі. Питання доцільності впровадження медіаосвітніх технологій в освіту належить до актуальних питань сьогодення. Роботу викладача неможливо уявити без використання засобів медіаосвіти. Вони стали потужним засобом інтенсивного навчання і невід'ємною складовою розвитку пізнавальної самостійності. Ефективність застосування медіаосвітніх технологій у навчальному процесі потребує поєднання традиційних педагогічних умов з сучасними мультимедійними.

Ключові слова: педагогічні умови, медіаосвіта, медіаосвітні технології, медіаосвітні принципи, професійна підготовка студентів, пізнавальна діяльність.

Sheina O.O.

Petro Mohyla Black Sea National University

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF USING MEDIA EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Summary. The article deals with the peculiarities of implementation and usage of traditional and new media educational technologies in the professional training of university students, and advantages of usage of media educational technologies in the educational process. The reasonability of implementation of media educational technologies in education is urgent nowadays. The work of a teacher can not be imagined without the use of media education. They have become a powerful means of intensive learning and an integral part of the development of cognitive independence. The effectiveness of the use of media educational technologies in the educational process requires the combination of traditional pedagogical conditions with modern multimedia.

Keywords: pedagogical conditions, media education, media educational technologies, media educational principles, professional training of the students, cognitive activity.

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві засоби масової інформації впливають на життя кожної людини, значною мірою визначають характер поведінки та життєдіяльності людей. Вони проникли у всі сфери сучасного світу, у тому числі й у сферу освіти. Протягом останніх десятиліть все більше науковців приділяють увагу проблемі медіаосвіти. У багатьох країнах сьогодні медіаосвіта функціонує як система, що стала невід'ємною складовою, з одного боку, масових інформаційних процесів, з іншого – загальноосвітньої та професійної підготовки молоді. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. 20 травня 2010 р. постановою Президії Національної академії педагогічних наук України була схвалена Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. Відповідно до якої, «постає гостра потреба в розвитку медіаосвіти, одне з головних завдань котрої полягає в запобіганні вразливості людини до медіанасильства і медіаманіпуляцій, втечі від реальності в лабіринти віртуального світу, поширенню медіазалежностей» [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Педагогічні умови освітньої діяльності розглядають у своїх роботах Р. Гришкова, І. Саліхов, Ю. Казаков, І. Чемерис. Медіаосвіта є об'єктом дослідження ряду вітчизняних та зарубіжних науковців: Г. Онкович, О. Федоров, І. Сахневич, І. Чемерис, А. Хуторський, І. Фатеева, К. Безелгет, Е. Харт та ін. Кожен з них пропонує своє визначення терміна «медіаосвіта»; існує багато

теорій розвитку медіаосвіти, розробляються нові напрями й моделі медіаосвіти. Висвітленням питань застосування засобів медіаосвіти у початковому процесі займалися такі дослідники, як Г. Онкович, Н. Духаніна, І. Дичківська, С. Іць.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій, сьогодні в закладах вищої освіти неможливо уявити роботу викладача без використання медіаосвітніх технологій. Вони стали потужним засобом інтенсивного навчання і невід'ємною складовою розвитку пізнавальної самостійності. Ефективність застосування медіаосвітніх технологій у навчальному процесі, на нашу думку, потребує виділення певних педагогічних умов їх застосування у навчальній діяльності. Необхідним є поєднання традиційних педагогічних умов з сучасними мультимедійними, котрі потребують обґрунтування й систематизації. Питання доцільності впровадження медіаосвітніх технологій в освіту належить до актуальних питань сьогодення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є виділення й систематизація педагогічних умов застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці студентів університету.

Виклад основного матеріалу. Медіаосвіта – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовки особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна

телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [9].

На конференції ЮНЕСКО у Відні Education for the Media and the Digital Age (1999 р.) було зазначено, що медіаосвіта пов'язана з усіма видами медіа (друкарськими і графічними, звуковими, екранними та іншими) і різними технологіями; вона дає можливість людям зрозуміти, як масова комунікація використовується в їх соціумах, опанувати здібності використання медіа в комунікації з іншими людьми; забезпечує людині знання того, як:

1) аналізувати, критично осмислювати і створювати медіатексти;

2) визначати джерела медіатекстів, їх політичні, соціальні, економічні, культурні, освітні інтереси, їх контекст;

3) інтерпретувати медіатексти і цінності, поширювані медіа;

4) підбирати відповідні медіа для створення і поширення своїх власних медіатекстів і отримання зацікавленої в них аудиторії;

5) отримати можливість вільного доступу як до сприйняття, так і до продукування медіа [16, с. 273].

Отже, до цілей медіаосвіти входять:

- розвиток творчих здібностей;
- формування критичного мислення;
- навчання сприйманню й інтерпретуванню інформації;

- власне оцінювання якості інформації;
- підвищення медіакультурного рівня розвитку особистості (Медіакультура – здатність соціуму ефективно використовувати медіаресурси й застосовувати передові інформаційні технології – формується засобами медіаосвіти [11, с. 133]);

- формування та розвиток медіаграмотності, здатності використовувати, аналізувати й оцінювати медійну продукцію, що дає можливість ефективніше застосовувати медіазасоби, медіа-джерела, що загалом підвищує не тільки медіакультуру, а й культуру в широкому розумінні [11, с. 134].

Однією з форм впровадження медіаосвіти є використання медіатехнологій.

Педагогічна технологія спрямована на підвищення ефективності навчального процесу, що гарантує досягнення запланованих результатів навчання. Під технологією розуміємо конструювання навчального процесу за певною схемою, яка відображає ознаки притаманні традиційній організації навчального процесу: впорядкованість процесу навчання, мети і оцінювання результатів [4, с. 40].

О. Горюнова зазначає, що медіатехнології супроводжують людину давно. Медіа умовно ділять на п'ять типів: ранні (писемність), друковані (друкарство, літографія, фотографія), електричні (телеграф, телефон, звукозапис), мас медіа (кінематограф, телебачення), цифрові (комп'ютер, Інтернет). Більшість сучасних дослідників, які працюють з феноменами інформаційного суспільства, доміантною якого є інформація, використовують термін медіа, як такий, що означає ті технології, суттю роботи яких є запис, зберігання та відтворення інформації [2, с. 7]. У світлі сучасного стану техніки та медіатехнологій О. Горюнова пропонує наступну аналогію: техніка – hardware, а медіа технології – software. Отже поняття техніки вміщує поняття медіа-

технології, якщо під технікою розуміємо сукупність усіх алгоритмів, процесів та засобів їхньої реалізації [2, с. 12].

Г. Онкович розуміє медіаосвіту як процес розвитку й саморозвитку особистості на матеріалах та за допомогою засобів масової комунікації, яка покликана формувати культуру комунікації, уміння усвідомлено сприймати, критично осмислювати, інтерпретувати медіатексти з метою розширення загальних, соціокультурних та професійно значущих знань, комунікативних та творчих здібностей. Вона умовно поділяє медіаосвіту на два великих блоки: масова медіаосвіта (яка має бути безперервною, як на полягає більшість медіапедагогів) і професійна медіаосвіта (вишівська). У процесі інформатизації суспільства змінюється спосіб життя соціуму, й кожен із напрямів потребує відповідних педагогічних технологій. Застосування медіазасобів нерозривно пов'язане з використанням нових інформаційних технологій, що набуває особливого значення в професійній підготовці студентів, у підвищенні кваліфікації фахівців, самоосвіті [10, с. 15].

На думку Г. Онкович, медіаосвітні технології – це інформаційно-комунікативні технології (пресодидактика, теледидактика, кінодидактика, інтернетдидактика, мультимедіадидактика, які вона об'єднує в загальне поняття медіадидактика) [11, с. 136].

Н. Духаніна зазначає, що медіатехнології є потужною мотивацією студентів до навчання. Їх застосування підвищує ефективність подання нового матеріалу, розвиває їх розумові та творчі здібності. Медіаосвітні технології – це використання різних засобів інформації у навчально-виховному процесі, а саме писемних, друкованих, електричних, телевізійних, цифрових. Різноманітні комбінації окремих видів медіатехнологій можна віднести до мікс-медіаосвітніх технологій. Таким чином, на одному занятті можна використовувати друковані та телевізійні технології, на іншому – цифрові та електричні. Таке чергування щодо застосування медіатехнологій буде мати ефективний вплив на навчальний процес, підвищить мотивацію, інтерес студентів до навчання, спонукає до творчої діяльності. Це допомагатиме викладачам, які зможуть обирати такі комбінації медіатехнологій, що більше підходять до того чи іншого заняття з врахуванням теми, цілей, завдань заняття, засобів подання матеріалу, тощо у підготовці та проведенні занять [5, с. 191].

Педагогічні умови – це взаємопов'язані між собою елементи цілісної системи, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, які сприяють досягненню поставленої педагогічної мети та завдань. Ефективність навчально-виховного процесу залежить від створення єдності зовнішніх (пов'язані з діяльністю викладача, який є організатором, керівником педагогічного процесу) та внутрішніх умов (діяльність студента як суб'єкта власної життєдіяльності) [6, с. 156].

До педагогічних умов належить уміння викладача передбачити можливості комплексу додаткових методів і прийомів організації пізнавальної діяльності студентів, спрямованої на: усвідомлення студентами змісту навчальної проблеми,

пляхи її розв'язання аудіовізуальними засобами; обов'язкове здійснення ними внутрішніх і зовнішніх практичних навчальних дій; встановлення відповідності форм, методів, способів подачі та пояснення навчального матеріалу пізнавальними можливостями студентів, а також визначити готовність студентів до засвоєння актуального навчального матеріалу, уміння організувати їхню пізнавальну діяльність [15, с. 124].

Необхідним є застосування таких педагогічних умов, як:

- дотримання гуманістичної парадигми підготовки студентів;
- забезпечення єдності теоретичної і практичної підготовки студентів;
- організація творчого співробітництва викладача та студентів у навчально-виховному процесі на основі суб'єктно-суб'єктних відносин;
- дотримання дидактичних та методичних принципів підготовки спеціалістів;
- застосування традиційних і сучасних інтерактивних методів навчання;
- творче залучення студентів до науково-дослідницької роботи;
- роботи з новими засобами навчання та новітніми програмами [1, с. 112].

Варто зазначити, що професійна освіта повинна спиратися на наступні медіаосвітні принципи:

- інформаційної відкритості та звертання до позанавчальної інформації, яка розташована у ЗМІ;
- єдності медіаінформованості та медіавиховання;
- використання активних форм медіаосвіти та технології медіаосвітнього проекту.

Пасивна медіаосвіта спрямована на формування тільки користувальних знань, навиків та вмінь, у даному випадку студент опановує роль реципієнта масово-комунікаційних процесів. Активна медіаосвіта (media studies) спрямована на оволодіння студентом навиків активного комунікатора та реалізується через його участь у розробці та реалізації того чи іншого медіаосвітнього проекту (газети, журналу, теле- та радіопроекти, документальних, анімаційних та інших фільмів, Інтернет-сайтів, CD- і DVD-проектів, створених з навчальними цілями. Згідно з загальнопсихологічним законом з того, що ми читаємо, ми запам'ятовуємо 10%, з того, що чуємо, – 20%, з того, що бачимо, – 30%, з того, що бачимо та чуємо, – 50%, з того, що говоримо, – 70%, а з того, що робимо самостійно, – 90% [13, с. 14]. Тобто активна медіаосвіта передбачає створення студентами власного медіапродукту, медіатексту.

Технології медіаосвіти залучають до навчального процесу традиційні засоби масової інформації (періодичні видання, радіо, телебачення, кіно тощо) і засоби новітніх інформаційних технологій (програмно-апаратні засоби і пристрої, що функціонують на базі обчислювальної техніки; сучасні способи і системи інформаційного обміну, що забезпечують операції збирання, накопичення, збереження, оброблення й передавання інформації [5, с. 192].

Удосконалення процесу професійної підготовки студентів університету передбачає відбір: пізнавально-інформаційних фільмів і кіноеккурсів, відповідно до навчальної програми; ресурсів

мережі Інтернет, що дозволяють ефективно користуватися викладачем під час занять у режимі on-line або off-line; комп'ютерних програмно-методичні комплекси, які надають складний комплекс інформації: текст, звук і візуальний ряд; програмно-апаратних комплексів «Інтерактивна дошка», який має властивості традиційної шкільної дошки, з більшими можливостями графічного коментування екранних зображень, що дозволяє збільшити навчальне навантаження під час викладання предмета в аудиторії, забезпечує ергономічність навчання, сприяє креативному навчанню, побудованому на «аудіовізуальному діалозі». Правильний вибір та інтеграція мультимедіа у професійну підготовку студентів вищих навчальних закладів дозволять досягти цілей медіаосвіти, пов'язаних із уміннями студентів знаходити, готувати, передавати й отримувати необхідну інформацію [7].

Аналізуючи особливості застосування новітніх інформаційних медіаосвітніх технологій у професійній підготовці студентів університету, ми вважаємо доцільним використовувати технологію організації медіатеки і медіа центрів.

Технологія організації навчальних медіатеки і медіа центрів передбачає використання CD-ROM, DVD, Video CD, інтернетних сайтів і каталогів у медіатеці і медіацентрі. Медіатека – це сукупність сучасних засобів аудіо-, теле-, візуальних і віртуальних комунікацій, які використовуються у процесі організації, планування і проведення занять. Медіацентр – це спеціалізований підрозділ певного загальноосвітнього навчального закладу або вищого навчального закладу. Головною метою медіатеки чи медіа центру є навчання студентів цілеспрямованому пошуку інформації [7].

Зазначимо, що під час самостійного навчання студенти також активно використовують медіаосвітні технології (текстовий редактор, електронна пошта, онлайн словники, навчальні Інтернет сайти, соціальні мережі та ін.).

Висновки і пропозиції. У підсумку необхідно зазначити, що медіаосвітні технології виконують такі основні функції, як інформатизація навчального процесу, активізація навчальної діяльності студентів, розвиток пізнавальної самостійності студентів, підвищення мотивації студентів до навчання, підвищення якості отриманих знань, підвищення ефективності засвоєння студентами навчального матеріалу, спонукування до самостійної та творчої діяльності, розвиток критичного мислення студентів.

Застосування медіатехнологій у професійній підготовці студентів університету надає можливість поліпшити процес викладання матеріалу, урізноманітнити форми подання нової інформації, зацікавити та максимально розкрити індивідуальні особливості кожного студента.

Використання медіаосвітніх технологій у професійній підготовці студентів університету є основою для соціальної адаптації студентів до сучасного соціуму.

Впровадження медіатехнологій у навчально-виховний процес здатне забезпечити вдосконалення навчального процесу та європейську якість вищої освіти.

Список літератури:

1. Бужиков Р.П. Педагогічні умови застосування інноваційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземних мов студентів вищих економічних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2006. 260 с.
2. Горюнова О. Медиа: история экспансии. 2001. Краткий конспект курса лекций: Медиа: история экспансии. 2001. 125 с. URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/3169/3170>
3. Гришкова Р.О. Педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих закладів освіти : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2000. 446 с.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : Навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. 218 с.
5. Духаніна Н.М. Медіатехнології як мотивація студентів до навчання. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Вища освіта України*. Дод. 3. Т. V. (12). 2008. С. 189–193.
6. Духаніна Н.М. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти. Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2011. 267 с.
7. Іць С.В. Застосування медіаосвітніх технологій в професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови. URL: http://ito.vspu.net/upload/zbirnuku/imad/z_30/r5/zastosyvania_mediaosvitnih_tehnologi.pdf
8. Казаков Ю.М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти у процесі професійної підготовки майбутніх учителів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2007. 245 с.
9. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/konceptiya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>
10. Онкович Г.В. Медіаосвіта (Загальний курс): програма навчального курсу для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ІВО НАПН України, 2010. 24 с.
11. Онкович Г.В. Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа. *Вища освіта України*. 2008. № 3. Д. 1. Тем. вип. Наука і вища освіта в Україні: міра взаємодії. С. 130–137.
12. Салихов И.Ш. Педагогические условия применения новых информационных технологий в развитии творческих способностей старшеклассников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Казань, 2007. 174 с.
13. Фатеев В.Н. Медиаобразовательные принципы профессиональной подготовки (на примере вузовского обучения менеджеров). *Знак проблемное поле медиаобразования*. 2011. № 1(7). С. 10–16.
14. Чемерис І.М. Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 244 с.
15. Шмирова О.В. Педагогічні умови використання технічних засобів навчання іноземної мови в професійній підготовці студентів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 227 с.
16. UNESCO. Recommendations Addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization In Education for the Media and the Digital Age. Vienna : UNESCO, 1999. P. 273–274.